

ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾ ਸਿੱਖਿਆ

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਐਨ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਦੀ ਡਿਜ਼ਿਟਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ

ਮੱਧ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ SHYAMLA HILLS, ਭੋਪਾਲ

टीम

- **Prof. Vinay Swarup Mehrotra, Head, Department of Agriculture and Animal Husbandry and Curriculum Development and Evaluation Centre, PSSCIVE**
- **Prof. Rajiv Kumar Pathak, Department of Agriculture and Animal Husbandry, PSSCIVE**
- **Prof. Pinki Khanna, Head, Department of Home Science & Hospitality Management, PSSCIVE**
- **Dr. Pramila Tanwar, Assistant Professor, Department of Education in Science and Mathematics, National Institute of Education**

ਮੋਡਿਊਲ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ

ਸੈਸ਼ਨ 1	ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਾਰਜ ਅਧਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ	
ਸੈਸ਼ਨ 2	ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ	
ਸੈਸ਼ਨ 3	ਕੰਮ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ	
ਸੈਸ਼ਨ 4	ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ	

ਮੋਡਿਊਲ ਉਦੇਸ਼

ਇਸ ਯੂਨਿਟ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਿਖਲਾਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

1. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਾਰਜ ਅਧਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਸਮਝ ਸਕੇ
2. ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਸਕੇ
3. ਕਾਰਜ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਸਕੇ
4. ਸਮਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕੇ

ਮੋਡਿਊਲ ਅਵਲੋਕਨ

ਮੋਡਿਊਲ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਾਰਜ ਅਧਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਿਪੇਖ, ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਝਾਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸੈਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਮ ਅਧਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਮਹਾਨ ਚਿੰਤਕਾਂ, ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਇਕ ਬੁਨਿਆਦ ਵੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗਠਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਸੈਸ਼ਨ ਆਪਣੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਤਾਲਮੇਲ ਕਾਰਜ, ਆਮ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਏਕੀਕਰਨ, ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜਨਤਕ-ਨਿੱਜੀ ਭਾਈਵਾਲੀ, ਅਤੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ। ਤੀਜਾ ਸੈਸ਼ਨ ਕੰਮ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਕਲਾਸਾਂ ਨੈਵੀਂ ਅਤੇ ਦਸਵੀਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਕਲਾਸਾਂ ਗਿਆਰ੍ਹਵੀਂ ਅਤੇ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਵਿੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿੱਤਾ ਮੁਖੀਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ

ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ, ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਮੁਖੀਕਰਨ ਕਲਾਸ 10+1 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੁਨਰ ਅਧਾਰਤ SUPW ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਕ ਅਨੁਭਵ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਯੋਗੀ ਉਤਪਾਦਕ ਕਾਰਜ (ਐਸਯੂਪੀਡਬਲਯੂ) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੁਆਰਾ ਅੱਠਵੀਂ ਤੱਕ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਲਾਸ ਨੌਵੀਂ ਤੋਂ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਆਮ ਵਿਦਿਅਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿੱਤਾ ਅਧਾਰਤ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਹੁਨਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿੱਤਾ ਮੁਖੀਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੰਮ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਸਮਗਰਾ ਸਿੱਖਿਆ (ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਯੋਜਨਾ) ਅਧੀਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਚੌਥਾ ਸੈਸ਼ਨ ਛੇਵੀਂ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੱਕ ਦੀ ਕਿੱਤਾ ਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਾਸਾਂ ਨੌਵੀਂ ਤੋਂ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੱਕ ਸਕੂਲ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੀ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੋਡਿਊਲ ਸੈਸ਼ਨ

ਸੈਸ਼ਨ 1: ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜ ਅਧਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵੈਦਿਕ ਅਤੇ ਗੁਰੂਕੁਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ। ਗੁਰੂਕੁਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਕਲਾ, ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਗਿਆਨ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਰਫ ਸਿਧਾਂਤਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਕਾਰਜ (ਕਰਮ) ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਘਰੇਲੂ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਬਲਕਿ ਕਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੁਆਰਾ ਕਿਰਤ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਸਬਕ ਵੀ ਸਿੱਖਦੇ ਸਨ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਅਤੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਰੂਪ ਲਿਆ, ਬਲਕਿ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿੱਤਾ ਮੁਖੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ।

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਰਸਮੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ 1854 ਤਕ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਲਾਰਡ ਚਾਰਲਜ਼ ਵੁੱਡ ਨੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ "ਵੁੱਡਜ਼ ਡਿਸਪੈਚ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਮੈਗਨਾ ਕਾਰਟਾ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, 'ਤੇ ਇਕ ਡਿਸਪੈਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ. ਵੁੱਡਜ਼ ਡਿਸਪੈਚ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਕੂਲ, ਤਕਨੀਕੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕਾਲਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਵੀ ਹੰਟਰ ਕਮਿਸ਼ਨ (1882) ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਾਈ ਸਕੂਲ

ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਦੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ; ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਕੋਰਸਾਂ ਲਈ ਦਾਖਲਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਵਿਹਾਰਕ ਕਿੱਤਿਆਂ ਲਈ. ਵੁੱਡ ਐਂਡ ਐਬੋਟ ਕਮਿਸ਼ਨ (1936) ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ (1) ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, (2) ਕਿੱਤਾ ਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, (3) ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪੂਰਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, (4) ਛੋਟੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਕੁਸ਼ਲ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹੀ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ. (5) ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ; ਪਹਿਲਾਂ ਜੂਨੀਅਰ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸੀਨੀਅਰ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੂਨੀਅਰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ, ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਕੋਰਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੀਨੀਅਰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ, ਗਰੇਡ ਗਿਆਰ੍ਹਵੀਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੂਨੀਅਰ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਇਕ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਨੂੰ ਇਕ ਇੰਟਰਮੀਡੀਏਟ ਕਾਲਜ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, (6) ਇਕ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੋਰਸ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ, ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਮਿਆਦ, (7) ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, (8) ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਪਾਰਟ-ਟਾਈਮ ਕਲਾਸਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, (9) ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ 2-1/2 ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ 2-1 / 2 ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਨਖਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, (10) ਪਾਰਟ-ਟਾਈਮ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ (1937) ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੱਥੀਂ ਅਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ ਜਗ੍ਹਾ ਲੱਭਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। 1938 ਵਿਚ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ ਨੇ ਵਰਧਾ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮ (ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਨਈ ਤਾਲੀਮ) ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ.ਜੀ.ਖੇਰ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਈ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜ਼ਾਕਿਰ ਹੁਸੈਨ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਹਾਰਕ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ “ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ” ਨੂੰ 1938 ਵਿਚ ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਪੜਾਅ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕੌਮੀ ਤਰਜ਼ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨ (1952-53), ਜਿਸ ਨੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕੀਤਾ, ਨੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕੋਰਸਾਂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬਹੁ-ਉਦੇਸ਼ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਤ ਹੋਏ। ਇਹ ਸਕੂਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਵਣਜ, ਫਾਈਨ ਆਰਟਸ ਅਤੇ Humanities ਦੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਬਾਅਦ ਵਿਚ, ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨ (1964-66) ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਇਕ

ਵਿਆਪਕ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ ਲਈ ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੈਟਰਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ (1968) ਨੇ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ (T.V.E.) ਲਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ (NCERT) ਨੇ ਸਤੰਬਰ 1976 ਵਿਚ “ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਇਸ ਦਾ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ” ਸਿਰਲੇਖ ਨਾਲ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੁਨਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਿਆਂ, ਪੇਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਲਚਕਤਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਿਲ੍ਹੇ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਅਵਸਰਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ, ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਰੀਅਰ ਅਤੇ ਕੋਰਸਾਂ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ। ਆਮ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ (VEP) +2 ਪੜਾਅ 'ਤੇ 1976-77 ਵਿਚ ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ 2 ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ (NPE) 1986 ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਵਿਦਿਅਕ ਪੁਨਰਗਠਨ ਵਿਚ “ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ, ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਤੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦਿਆਂ, ਨੀਤੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਧਾਰਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਚਾਣਿਆਂ ਵਾਲੇ ਕਿੱਤਿਆਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਰਸ ਸਧਾਰਣ ਤੌਰ ਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਚਕੀਲਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨੀਤੀਗਤ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦਾ ਠੋਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ 1987 ਵਿੱਚ ਐਕਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ (NCERT) ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (CIVE) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਤੀਜੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਡਿਪਲੋਮਾ, ਐਡਵਾਂਸ ਡਿਪਲੋਮਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਪੌਲੀਟੈਕਨਿਕਾਂ, ਐਫੀਲੀਏਟਿਡ ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕਾਰਜ (1992) ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣਾ ਕੈਰੀਅਰ ਚੁਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕਣ। ਇਸ ਨੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਰੁਚੀਆਂ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਕਿ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਪਸੰਦਾਂ ਦੀ ਸਵੈ-ਪੜਚੋਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੈਸ਼ਨ 2: ਮੌਜੂਦਾ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ (V.E.T.) ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਕੇ, ਹੁਨਰਮੰਦ ਪਾਵਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਵਿਚਲੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ, ਸਕੂਲਾਂ, ਪੌਲੀਟੈਕਨਿਕ, ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੋਣਾਦਾਇਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਨਤਕ-ਨਿਜੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਨਾ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਰਣ ਦੁਆਰਾ ਹੁਨਰਮੰਦ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੁਨਰ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਲਈ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੀਅਰ ਦੇ ਮਾਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹੁਨਰ ਯੋਗਤਾ ਫਰੇਮਵਰਕ (NSQF) ।

2015 ਵਿੱਚ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਉੱਦਮਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ 2022 ਤੱਕ 400 ਮਿਲੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਹੁਨਰ ਇੰਡੀਆ ਮਿਸ਼ਨ (Skill Development Mission) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਮਿਸ਼ਨ (SDM) ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੁਨਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਰਣਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ।

ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਡ ਐਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੋਆਰੈਂਸ (Coherence)

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਕੁਸ਼ਲ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ - ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰਾਲੇ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਨਿਗਮ (NSDC) ਅਤੇ ਸੈਕਟਰ ਸਕਿੱਲ ਕੇਂਸਲਾਂ (SSCs) ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨਾਲ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਯੋਜਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਉੱਦਮਤਾ ਲਈ 2015 ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ 15 ਜੁਲਾਈ, 2015 ਨੂੰ ਗਤੀ, ਮਿਆਰ (Quality) ਅਤੇ Sustainability ਨਾਲ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਹੁਨਰਮੰਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਤਾਲਮੇਲ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੌਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੇ ਨੀਤੀਗਤ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਜਨਤਕ ਫੰਡਿੰਗ ਅਤੇ ਵਧਾਏ ਸਰੋਤ ਨਿਰਧਾਰਣ mechanisms, ਸਪੱਸ਼ਟ ਰਸਤੇ, ਸਿਖਲਾਈ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਵਧੇਰੇ ਨਿਜੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ

ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਤ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲੇ (MHRD) 1 ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਿੱਖਿਆ ਯੋਗਤਾ ਫਰੇਮਵਰਕ (NVEQF) ਦੀ

ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਾਲ 2012 ਵਿੱਚ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਆਮ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਕੰਮ ਜਾਂ ਅਗਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਨਿਰਵਿਘਨ ਰਸਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ "ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ" ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, 1 ਤੋਂ 10 ਪੱਧਰਾਂ (ਸਾਰਣੀ 1) ਤੋਂ ਵੱਧਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੱਧਰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਜਟਿਲਤਾ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ; 1 ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ 10 ਸਭ ਤੋਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਗ੍ਰੇਡ 9 (NSQF ਪੱਧਰ 1) ਤੋਂ ਡਿਪਲੋਮਾ (NSQF ਪੱਧਰ 5) ਐਡਵਾਂਸਡ ਡਿਪਲੋਮਾ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀ, (NSQF ਪੱਧਰ 6-10) ਦੁਆਰਾ ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਢਾਂਚਾ ਹੈ। NSQF ਦੇ ਹਰੇਕ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਡੋਮੇਨਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ: (i) ਲੋੜੀਂਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, (ii) ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਗਿਆਨ, (iii) ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਕੁਸ਼ਲਤਾ, (iv) ਮੁੱਖ ਹੁਨਰ, ਅਤੇ (v) ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ (ਸਾਰਣੀ 1) .

¹ With the notification of National Skill Qualifications Framework in 2013, the NVEQF was subsumed in NSQF

Table 1: NSQF Level Descriptors

NSQF Level	Process required	Professional knowledge	Professional skill	Core skill	Responsibility
1	Prepares a person to carry out process that are repetitive on regular basis and require no previous practice	Familiar with common trade terminology, instructional words, meanings and understanding.	Routine and repetitive, takes safety and security measures.	Reading and writing; addition, subtraction; personal financing; familiarity with social and religious diversity, hygiene and environment.	No responsibility ; always work under continuous instruction and close supervision.

2	Prepares a person to carry out processes that are repetitive, on a regular basis, with little application of Understanding and more of practice.	Material, tools and applications in a limited context and understands context of work and quality.	Limited service skills used in limited context; select and apply tools; assist in professional works with no variables; differentiate good and bad quality.	Receive and transmit written and oral messages, basic arithmetic, personal financing, understanding of social, political, and religious diversity, hygiene and environment.	No responsibility; works under instruction and close supervision.
3	Person may carry out a job which may require limited range of activities routine and predictable.	Basic facts, process and principle applied in trade of employment.	Recall and demonstrate practical skill, routine and repetitive in narrow range of application	Communication - written and oral, with minimum required clarity, skill of basic arithmetic and algebraic principles, personal banking, basic understanding of social and natural environment.	Work under close supervision. Some responsibility for own work within defined limit.

4	Work in familiar, predictable, routine, situation of clear choice.	Factual knowledge of field of knowledge or study.	Recall and demonstrate practical skill, routine and repetitive in narrow range of application, using appropriate rule and tool, using quality concepts.	Language to communicate - written or oral, with required clarity and skill. Basic arithmetic and algebraic principles, basic understanding of social political and natural environment.	Responsibility for own work and learning.
5	Job that requires well	Knowledge of facts, principles,	A range of cognitive and	Desired mathematical	Responsibility for own work
	developed skill, with clear choice of procedures in familiar context.	processes and general concepts, in a field of work or study.	practical skills required to accomplish tasks and solve problems by selecting and applying basic methods, tools, materials and information.	skill; understanding of social, political; and some skill of collecting and organising information, communication.	and learning and some responsibility for others' works and learning.

6	Demands a wide range of specialised technical skill, clarity of knowledge and practice in broad range of activity, involving standard and non-standard practices.	Factual and theoretical knowledge in broad contexts within a field of work or study.	A range of cognitive and practical skills required to generate solutions to specific problems in a field of work or study.	Reasonably good in mathematical calculation, understanding of social, political and reasonably good in data collecting organising information, and logical communication.	Responsibility for own work and learning and fu other's work and learning.
7	Requires a command of wide-ranging specialised theoretical and practical skills, involving variable routine and non-routine contexts.	Wide-ranging factual and theoretical knowledge in broad contexts within a field of work or study.	Wide range of cognitive and practical skills required to generate solutions to specific problems in a field of work of study.	Good logical and mathematical skill; understanding of social political and natural environment and organising information, communication and presentation skill.	Full responsibility for output of group and development.
8	Comprehensive, cognitive, theoretical knowledge and practical skills to develop creative solutions to abstract problems. Undertakes self-study; demonstrates intellectual independence, analytical rigour and good communication.			Exercise management and supervision in the context of work/study having unpredictable changes; responsible for the work of others.	

9	Advanced knowledge and skill. Critical understanding of the subject, demonstrating mastery and innovation, completion of substantial research and dissertation.	Responsible for decision making in complex technical activities, involving unpredictable work/study situations.
10	Highly specialised knowledge and problem solving skill to provide original contribution to knowledge through research and scholarship.	Responsible for strategic decisions in unpredictable complex situations of work/study.

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਿੱਤੇ ਦੇ ਮਿਆਰ

ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਇੱਕ ਵੇਖਣਯੋਗ ਅਤੇ ਮਾਪਣ ਯੋਗ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਹੈ। ਹੁਨਰ ਦੇ ਮਿਆਰ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ V.E.T. ਦੀ ਗੁਣਵਤਾ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਾਂ ਜਾਂ ਮਾਲਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਅਤੇ V.E.T. ਦੀ ਸਪੁਰਦਗੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਸਐਸਸੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਿੱਤੇ ਦੇ ਮਿਆਰ (NOSs) 2 ਦੀ ਕੋਮੀ ਹੁਨਰ ਯੋਗਤਾ ਕਮੇਟੀ (NSQC) ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਿੱਤੇ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ' ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੈਕਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਲਈ NOS ਵਾਲੇ ਯੋਗਤਾ ਪੈਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਯੋਗਤਾ ਰਜਿਸਟਰ (NQR) ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। NSQF ਅਧੀਨ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਯੋਗਤਾ ਫਰੇਮਵਰਕ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ

ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਹੁਨਰ ਅਧਾਰਿਤ ਬਣਾਉਣਾ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟਾਂ ਦੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੁੰਜੀ ਵਾਲਾ ਖੇਤਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਸਕਿਲਿੰਗ NSQF ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੋਰਸਾਂ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਾਰਾਨਾ ਸਿੱਖਿਆ (ਬੈਚਲਰ ਆਫ ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ) ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ community ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਨਾਲ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਰਸਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਰੈਡਿਟ ਫਰੇਮਵਰਕ ਯਾਨੀ ਚੁਆਇਸ ਬੇਸਡ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸਿਸਟਮ (ਸੀਬੀਸੀ) ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਖਿਤਿਜੀ ਅਤੇ ਲੰਬਕਾਰੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਚੁਆਇਸ ਬੇਸਡ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸਿਸਟਮ (ਸੀ.ਬੀ.ਸੀ.ਐੱਸ.) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੋਰਸਾਂ (ਕੋਰ, ਇਲੈਕਟਿਵ ਜਾਂ ਮਾਈਨਰ ਜਾਂ ਸਾੱਫਟ ਸਕਿੱਲ ਕੋਰਸ) ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣਨ ਦੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

² National Occupation Standards (NOS) are statements of the standards of performance individuals must achieve when carrying out functions in the workplace, together with specifications of the underpinning knowledge and understanding

ਸੈਸ਼ਨ 3: ਵਰਕ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰਾਂ (ਕਲਾਸਾਂ I-VIII) 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ 'ਕਾਰਜ ਦਾ ਤਜਰਬਾ' ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਅਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਕਾਰਜ', ਨੈਵੀਂ ਅਤੇ ਦਸਵੀਂ 'ਪ੍ਰੀ-ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਰਜ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਕੋਠਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ (1964-66) ਨੇ ਕੰਮ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ "ਸਕੂਲ, ਘਰ ਵਿੱਚ, ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਤਪਾਦਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਭਕਾਰੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ" ਮੰਨਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੰਮ ਦਾ ਤਜਰਬਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਨੋਰਥਪੂਰਣ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਹਰ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ, ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੇ ਮੁੱਲ, ਸਹਿਕਾਰਤਾ, ਦ੍ਰਿੜਤਾ, ਮਦਦਗਾਰਤਾ, ਕਾਰਜ ਦੀਆਂ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਰਵੱਈਏ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕ ਕੰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਲ ਅਤੇ community ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਕ ਐਕਸਪੀਰੀਐਂਸ (WE) ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਉਤਪਾਦਕ ਕਾਰਜ (SUPW) / ਪ੍ਰੀ-ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (PVE) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ, ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਜਾਂਚਯੋਗ ਸੁਭਾਅ, ਲੋੜੀਂਦੇ ਫੰਡ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ।

ਕਲਾਸਾਂ IX ਅਤੇ X ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀ-ਕਿੱਤਾ ਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰ ਸਕੀਮ

ਹੇਠਲੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪ੍ਰੀ-ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (PVE) ਦੀ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰ ਸਕੀਮ 1993-94 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। MHRD ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰੀ-ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੁਲਾਈ 1993 ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ NCERT ਦੁਆਰਾ "ਪ੍ਰੀ-ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼" ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਪੂਰਵ-ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: (i) ਕਾਰਜ-ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪ੍ਰੀ-ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। (ii) ਪ੍ਰਤੀ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਛੇ ਅਵਧੀ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ, (iii) ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ +2 ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੋਰਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਪ੍ਰੀ-ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਕੋਰਸ ਲਈ ਨਿਯਮਤ infrastructure ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ, (iv)) ਹੇਠਲੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪੂਰਵ-ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਾਸ ਆਉਣ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕੀਟ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਕੰਮ ਦੇ

ਤਜਰਬੇ ਵਰਗੀ ਹੈ। ਨੇਵੀਂ ਅਤੇ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਕੂਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗ੍ਰੇਡ X ਦੇ ਸਕੂਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗ੍ਰੇਡ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੋਰਸ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਨਾਲ।

ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ 1986 ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ (CBSE) ਨੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸੈਸ਼ਨ 1995-96 ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀ-ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੀ-ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ: (i) IX ਅਤੇ XI ਕਲਾਸ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਣ ਮਾਰਕੀਟ ਯੋਗ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣਾ; (ii) ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਪਸੰਦਾਂ ਦੀ ਸਵੈ-ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਰੁਚੀਆਂ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ, (iii) ਉੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ, (iv) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪਹਿਲੂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ (v) ਕਾਰਜ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।

NCERT ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਵ-ਪੇਸ਼ੇਵਰ Module ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ, ਬਾਇਓਫੀਲਾਈਜ਼ਰਜ਼, ਬਾਗਬਾਨੀ, ਜੈਵ-ਉਵਰਕ (ਹਿੰਦੀ), ਮਸ਼ਰੂਮ ਕਾਸ਼ਤ, ਮਸ਼ਰੂਮ-ਕੀ-ਖੇਤੀ (ਹਿੰਦੀ), ਵਰਮੀਕਲਚਰ, ਬੇਸਿਕ ਬੁੱਕ ਰੱਖਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਬੇਸਿਕ ਆਫਿਸ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ, ਟਾਈਪਰਾਇਟਿੰਗ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਕੈਫੇ, ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਬੇਸਿਕ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ, ਘਰੇਲੂ ਵਿਡਿਯੂਤ ਉਪਕਰਨਾਂ ਕੀ *Ki MarammatAvumAnurakshan* (ਹਿੰਦੀ), ਘਰੇਲੂ ਵਾਇਰਿੰਗ, ਪਲੰਬਿੰਗ, ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਪਾਵਰ ਥ੍ਰੈਸ਼ਰ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ, ਟੇਲੇਜ ਅਤੇ ਬਿਜਾਈ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਵ, ਬਲੱਡ ਬੈਂਕ ਓਪਰੇਸ਼ਨ, ਬਾਂਸ ਕਲਾ (ਹਿੰਦੀ), ਬ। ਟਿਕ, ਗੁਡੀਆ ਨਿਰਮਾਣ, ਰੋਟੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ, ਸੁੱਕਣ ਅਤੇ ਡੀਹਾਈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਫਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਨਮਕ, ਸਿਰਕੇ ਅਤੇ ਤੇਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਸਿੰਗਾਰ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ, ਨਰਮ ਖਿਡੌਣੇ, ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਕੇਅਰ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ, Tie & Die ਅਤੇ ਕਾਸਥ ਕਲਾ (ਹਿੰਦੀ)।

ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰ ਸਕੀਮ (1988)

ਭਾਰਤ ਵਿਚ 1976-77 ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੌਰਾਨ ਸਧਾਰਣ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੁਨਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਅਤੇ ਆਮ ਵਿਦਿਅਕ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਵਜੋਂ ਉੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੜਾਅ ਤੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ (VEP) ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 1978 ਵਿਚ, ਸ਼੍ਰੀ ਮੈਲਕਮ ਐਸ. ਅਦੀਸ਼ਿਯਾਹ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ +2 ਪੜਾਅ ਤੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਧਾਰਾ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਡਿਜ਼ਾਈਨ (i) ਭਾਸ਼ਾ (ਕੁੱਲ ਸਮੇਂ ਦਾ 15%) ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, (ii) ਜਨਰਲ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਕੋਰਸ (ਕੁੱਲ ਸਮੇਂ ਦਾ 15%), ਅਤੇ (iii) ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਇਲੈਕਟਿਵ ਵਿਸ਼ੇ (ਕੁੱਲ ਸਮੇਂ ਦਾ 70%)।

ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰ ਸਕੀਮ (CSS) ਫਰਵਰੀ 1988 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਰੁਜ਼ਗਾਰਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਹੁਨਰਮੰਦ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜੋ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ structure, ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਰਵੇਖਣ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ, ਵਰਕ ਬੁੱਕ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਗਾਈਡ, ਸਿਖਲਾਈ ਮੈਨੂਅਲ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਤਕਨੀਕੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ, ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਆਦਿ। ਨੇ ਇਹ NGOs ਅਤੇ ਸਵੈ-ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕੋਰਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। 1992-93 ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ, + 2 ਪੱਧਰ ਦੇ 9000 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 10 ਲੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਵਣਜ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਪੈਰਾਮੈਡੀਕਲ, ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ, ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਛੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। PSSCIVE ਕੋਰਸਾਂ ਅਤੇ ਕੋਰਸ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਮੇਟੀਆਂ / ਸਮੀਖਿਆ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ, ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ 2012 ਵਿੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਪਾਂਸਰ ਸਕੀਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 6,800 ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੋਰਸਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 25 ਸਾਲ ਲੱਗੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਰਾਜਾਂ / ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ 5% ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। V.E.P. ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਵਿੱਚ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਅਤੇ ਘੱਟ ਅਭਿਆਸ ਮੁੱਲ, ਆਮ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਏਕੀਕਰਣ ਦੀ ਘਾਟ, ਹੁਨਰ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੇਲ ਨਹੀਂ, ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ, ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਲਮੇਲ ਵਾਲੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸਰਬੋਤਮ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ, ਕੁਆਲਿਟੀ ਅਸ਼ੇਰੈਂਸ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦਾ ਗਲਤ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੀ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਘਾਟ। ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਸਵੈਚਾਲਤ ਉਦਯੋਗ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਹੁਨਰ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ।

ਸੈਸ਼ਨ 4: ਸਮਗਰਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲਕਰਨ

ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਉੱਦਮਤਾ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ 2015 ਨੇ ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 25% ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗਰੇਡ ਨੈਵੀਂ ਤੋਂ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਹੁਨਰ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੁਆਰਾ NSQF ਨਾਲ ਦਸੰਬਰ 2018 ਤੱਕ ਇਕਸਾਰ ਹੋਣਾ ਪਏਗਾ। ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀਗਤ ਜ਼ਰੂਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮੁੱਖ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ (i) ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਏਕੀਕਰਣ, (ii) ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ, ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਰਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। (iii) ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਲਚਕਦਾਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, (iv) ਯੋਗ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਨਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, (v) ਯੋਗਤਾ ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਅਤੇ (vii) ਗੁਣ ਭਰੋਸਾ - ਉਦੇਸ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ,

ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ.ਈ.ਟੀ. ਦੇ ਤੰਗ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ।

ਸਮਗਰਾ ਸਿਕਸ਼ਾ ਅਧੀਨ ਅੰਡਰ ਕਲਾਸ ਛੇਵੀਂ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਤੱਕ ਦੀ ਪ੍ਰੀ-ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ

ਪੂਰਨ-ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸਮਗਰਾ ਸਿੱਖਿਆ (ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਯੋਜਨਾ) ਅਧੀਨ ਕਲਾਸਾਂ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਤੱਕ ਦੀ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਇੰਸ, ਭਾਸ਼ਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਆਮ ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੁਨਰ ਅਧਾਰਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਭਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੰਮ ਅਧਾਰਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਅੰਡਰਲਾਈੰਗ ਵਿਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਲਾਸਾਂ VI ਤੋਂ VIII ਤੱਕ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੁਸਤਕ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਏਗਾ, ਬਲਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਨਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਵੀ ਕਰਵਾਏਗਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਕਰੀਅਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਹ ਬਹੁ-ਹੁਨਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਨਰਮ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਗੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਹਜਵਾਦੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਸਹਿਯੋਗ, ਟੀਮ-ਵਰਕ, ਕੱਚੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਨਿਰਣਾਇਕ ਵਰਤੋਂ, ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ, ਗੁਣਕਾਰੀ ਚੇਤਨਾ, ਆਦਿ।

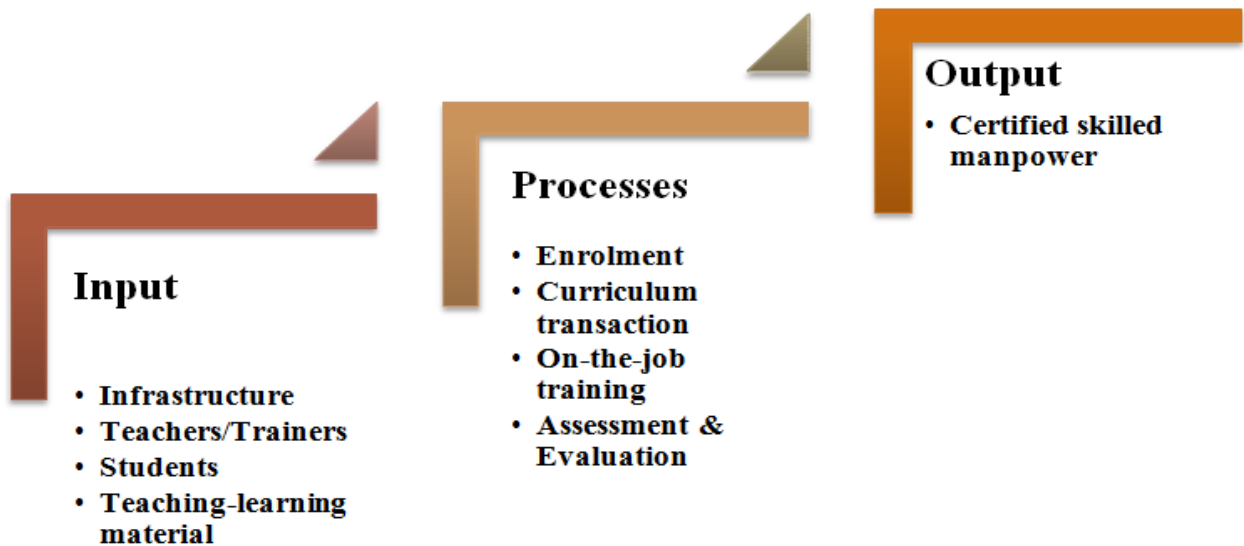
ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਗਣਿਤ, ਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਕਲਾ, ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਆਮ ਵਿਦਿਅਕ ਅਧਿਆਪਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥੀਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੁਨਰ-ਅਧਾਰਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਉਹ ਸਿੱਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਡਿਜ਼ਾਇਨ, ਸ਼ਿਲਪਕਾਰੀ, ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਆਮ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਣਗੇ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਕਰੀਅਰ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗੀ। ਸਬੰਧਤ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੱਥ-ਸਿਖਲਾਈ, ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨਾ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਟੀਮ ਅਧਾਰਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ, ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਾਲੇ ਪਾਠ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਕੰਮ ਜੋ ਕਈ ਡੋਮੇਨਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ.. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਦੌਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਨਰਮ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਹੁਨਰ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ Module ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਸ਼ਾ ਜਾਂ ਕੈਰੀਅਰ ਦੇ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੇ। ਨਰਮ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਬੱਚੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਬਣਨ ਲਈ ਸੁਭਾਅ, ਰਵੱਈਏ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਗੇ। ਨਰਮ ਹੁਨਰ ਦੇ Module ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਆਈਸੀਟੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਗੇ। ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਹੁਨਰ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਲਈ, ਆਮ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਲਈ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਥੀਮਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਲੇਬਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ

ਜਾਵੇਗਾ।

ਨੇਵੀਂ ਤੋਂ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੱਕ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ

ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ (ਕਲਾਸਾਂ IX ਅਤੇ X), ਇੱਕ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਵਿਸ਼ਾ ਆਮ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਜਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ (ਕਲਾਸਾਂ XI ਅਤੇ XII), ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ (ਵਿਕਲਪਿਕ) ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿੱਤੇ ਜਾਂ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਿੱਤੇ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ (NOS) ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਰੇਕ ਭਾਗ ਵਿੱਚ 40 ਵਿਦਿਆਰਥੀ। ਸਮਗਰਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ 27 ਰਾਜਾਂ / ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਵਿਸ਼ੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 8433 ਸਕੂਲ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਤਾ ਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਲਈ 18 ਸੈਕਟਰਾਂ ਵਿੱਚ 55 ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਲਈ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੋਰਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸੈਕਟਰ

ਉਹ ਸੈਕਟਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਵਿਸ਼ੇ ਸਕੂਲ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ:

S.No.	ਸੈਕਟਰ
1.	ਖੇਤੀਬਾੜੀ
2.	ਲਿਬਾਸ, ਮੋਡ-ਅਪਸ ਅਤੇ ਹੋਮ ਫਰਨੀਸ਼ਿੰਗ
3.	ਆਟੋਮੋਟਿਵ

4. ਬੈਕਿੰਗ, ਵਿੱਤੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬੀਮਾ
5. ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ
6. ਬਿਲਡਿੰਗ ਅਤੇ ਉਸਾਰੀ
7. ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕਸ ਅਤੇ ਹਾਰਡਵੇਅਰ
8. ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ
9. ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ-ਆਈ ਟੀ ਯੋਗ ਸੇਵਾਵਾਂ
10. ਲੋਜਿਸਟਿਕਸ
11. ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ
12. ਸੰਗਠਿਤ ਪ੍ਰਚੂਨ
13. ਪਲੰਬਿੰਗ
14. ਬਿਜਲੀ ਖੇਤਰ
15. ਨਿਜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ
16. ਦੂਰ ਸੰਚਾਰ
17. ਟੂਰਿਜ਼ਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੇਰਸਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੇਰਸਾਂ ਦੀ ਚੋਣ - ਰਾਜਾਂ / ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਕੇਰਸਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੁਨਰ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ' ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ।

ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ - ਸਕੂਲ ਦੀ ਕਲਾਸਰੂਮ-ਕਮ-ਲੈਬ / ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੈਬ ਉਪਕਰਣ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ। ਲੈਬ / ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਧਨਾਂ, ਉਪਕਰਣਾਂ ਅਤੇ ਸਮਗਰੀ ਦੀ ਸੂਚੀ PSSCIVE ਦੁਆਰਾ ਸਬੰਧਤ ਸੈਕਟਰ ਸਕਿੱਲ ਕੌਂਸਲ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਦਾਖਲਾ - ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਾਮਾਂਕਨ ਡਰਾਈਵਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ community ਅਧਾਰਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਮੀਡੀਆ (ਅਖਬਾਰਾਂ, ਰੇਡੀਓ, ਇੰਟਰਨੈਟ, ਆਦਿ) ਰਾਹੀਂ ਵਿਆਪਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਅਤੇ ਰੈਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸੇਧ ਅਤੇ ਸਲਾਹ - ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਕੌਸਲਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸੇਧ ਅਤੇ ਕਾਉਂਸਲਿੰਗ ਡਰਾਈਵਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ - ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ NSDC ਦੁਆਰਾ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਅਧਿਆਪਕ / ਟ੍ਰੇਨਰ, ਲੋੜ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰਦਾਤਾ (VTPs) ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੈਸਟ ਫੈਕਲਟੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। PSSCIVE ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ / ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਅਤੇ ਭਰਤੀ, ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਮਾਪਦੰਡ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਮੁਲਾਂਕਣ, ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਇਨਾਮਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ

ਅਧਾਰਤ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਜੋ ਕਿ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ, ਵਿੱਚ (i) ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ (ii) ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਹੁਨਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਹੁਨਰ Module ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ, ਸਵੈ-ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਉੱਦਮਤਾ ਹੁਨਰ, ਅਤੇ ਹਰੇ ਹੁਨਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਿੱਤੇ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਲਈ ਇਕਸਾਰ - ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਿੱਤੇ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ। (NOSs) 3 ਜੋ ਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੈਕਟਰਾਂ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਦੇ ਯੋਗਤਾ ਪੈਕ (QP) ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

³The National Occupation Standard (NOS) specifies the standard of performance an individual must achieve when carrying out a function in the workplace, together with the knowledge and understanding they need to meet skill standard.

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਕੋਰਸਵੇਅਰ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀ - ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਕੋਰਸਵੇਅਰ ਵਿਕਾਸ ਪੀਐਸਐਸ Central Institute ਆਫ ਵੋਕੇਸ਼ਨਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਭੋਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿਖਲਾਈ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਅਤੇ ਈ-ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ NCERT ਅਤੇ PSSCIVE ਦੀ ਵੈਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਿਰਮਾਣ

ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗਾਂ ਅਤੇ ਬੋਰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਓਰੀਐਂਟੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ - ਰਾਜ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ / ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ implementation ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਮਾਗਮ / ਸਿਖਲਾਈ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ - PSSCIVE ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਆਯੋਜਨ ਲਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤਾਲਮੇਲ ਏਜੰਸੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ / ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਅਧਿਆਪਕਾਂ / ਹੁਨਰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਨਵੇਂ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ 10 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਇਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਅਕ, ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ 5 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਇਨ-ਸਰਵਿਸ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, PSSCIVE ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ / ਹੁਨਰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਸਥਾਪਤ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦੇ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਮਹਾਰਤ ਵਾਲੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਪੀ ਐਸ ਐਸ ਸੀ ਆਈ ਵੀ ਈ ਅਤੇ ਸੈਕਟਰ ਸਕਿੱਲ ਕੌਂਸਲਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ। ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰਾਂ, ਸਵੈ-ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀਆਂ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ, ਆਈ.ਸੀ.ਟੀ. ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ, ਉੱਦਮਤਾ ਹੁਨਰਾਂ, ਹਰੇ ਹੁਨਰਾਂ, ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕਾਉਂਸਲਿੰਗ, ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ PSSCIVE ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ / ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਈ-ਲਰਨਿੰਗ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਇੰਟਰੈਕਟਿਵ computer ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਪੂਰਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਅਤੇ ਸੈਕਟਰ ਸਕਿੱਲ ਕੌਂਸਲਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਡੋਮੇਨ-ਖਾਸ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੀ-ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਪੋਸਟ-ਟੈਸਟ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ

ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਕਲਾਸਰੂਮ, ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਜਾਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਅਤੇ ਫੀਲਡ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫੀਲਡ ਫੇਰੀਆਂ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਅਸਲ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ-ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਉੱਦਮਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਕਲਾਸਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉੱਦਮ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੇਧ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਸਥਾਵਾਂ / ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਰੋਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਮਾਹਰਾਂ, ਮੁਲਾਂਕਣਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਪਾਸ ਆਊਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੁਨਰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੰਟਰਨਸ਼ਿਪ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਜਾਂ ਨੈਕਰੀ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 80 ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂ ਨੈਕਰੀ' ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ, ਆਈਸੀਟੀ ਹੁਨਰ, ਆਮ ਹੁਨਰ, ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿੱਤੇ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਉੱਦਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਟੀਚਾ ਜਾਂ ਕਰੀਅਰ ਦੀ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ relevant ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰ ਯੋਗਤਾ ਇਕ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਏਡਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗੀ। ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਇੰਟਰੈਕਟਿਵ computer ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਡੀਓ-ਵਿਜ਼ੂਅਲ ਏਡਜ਼ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

Table 2: ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜ

<ul style="list-style-type: none"> ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਓ। 	<ul style="list-style-type: none"> ਸਮਗਰੀ ਗਿਆਨ, ਵਿਹਾਰਕ ਹੁਨਰ, ਸੰਚਾਰ ਹੁਨਰ, ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਸਮਾਜਕ ਹੁਨਰ, ਪੈਡਾਗੋਜੀ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਹੁਨਰ, ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।
<ul style="list-style-type: none"> ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ ਸਮੇਤ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ 	<ul style="list-style-type: none"> ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਫੀਡਬੈਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ।

ਵਰਤੋਂ ਕਰੇ।	
<ul style="list-style-type: none"> ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਕੰਮ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। 	<ul style="list-style-type: none"> ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇ।
<ul style="list-style-type: none"> ਸੁਰੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। 	<ul style="list-style-type: none"> ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੇ।
<ul style="list-style-type: none"> ਹਰ ਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ - (ਹਾਜ਼ਰੀ ਰਿਕਾਰਡ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਨੈਕਰੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ, ਨੈਕਰੀ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਰਿਪੋਰਟ, ਫੀਲਡ ਵਿਜਿਟ ਰਿਕਾਰਡ, ਸਟੂਡੈਂਟ ਲੋਗ ਬੁੱਕ, ਗੈਰ-ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਰਿਕਾਰਡ, ਆਦਿ) ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖੇ। 	<ul style="list-style-type: none"> ਨੈਕਰੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ apprenticeship ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਯੋਗਦਾਨ।
<ul style="list-style-type: none"> ਕਾਰਵਾਈ ਖੋਜ ਨੂੰ ਕੰਡਕਟ ਕਰੇ। 	<ul style="list-style-type: none"> ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ, ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ, ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ, ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ, ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਭਾਗੇਦਾਰੀ।

ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਬੋਰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਲਾਸਾਂ X ਅਤੇ XII ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕਲਾਸ ਨੈਵੀਂ ਤੋਂ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਬੋਰਡਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, NSDC ਅਤੇ SSC ਦੁਆਰਾ ਸਫਲ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਲੰਬਕਾਰੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ

ਡਿਪਲੋਮਾ, ਐਡਵਾਂਸਡ ਡਿਪਲੋਮਾ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀ ਕੋਰਸਾਂ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਪਹੁੰਚ ਦੁਆਰਾ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਲੰਬਕਾਰੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ.) ਦੁਆਰਾ

ਇੱਕ ਪੇਸ਼ੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁਨਰਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ mixture ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਡਿਪਲੋਮਾ, ਐਡਵਾਂਸਡ ਡਿਪਲੋਮਾ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀ ਲਈ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ (B.Voc) ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਠਕ੍ਰਮ 40:60 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਆਮ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਿਆ ਭਾਗ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵੇਕੇਸ਼ਨਲ ਪਾਸ ਆਉਣ ਪੇਲੀਟੈਕਨਿਕਸ, ਉਦਯੋਗਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੈਚਲਰ ਆਫ ਵੇਕੇਸ਼ਨ (B.Voc.) ਅਤੇ ਮਾਸਟਰਜ਼ ਇਨ ਵੇਕੇਸ਼ਨ (M.Voc.) ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸਸ਼ਿਪ ਸਿਖਲਾਈ

ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸਸ਼ਿਪ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ, (ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸ) ਜੋ ਇੱਕ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਉਦਯੋਗ / ਸੰਗਠਨ (ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਜਾਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਮਾਲਕ) ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨਤਮ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਾਂ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧੀਆਂ ਸਿਖਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਕੂਲ / ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਕਲਾਸਰੂਮ ਤੋਂ ਕੰਮ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਪੜਾਅ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣ ਦੌਰਾਨ ਸਿਖਲਾਇਕ ਨਰਮ ਹੁਨਰ, ਕਾਰਜ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿਵਹਾਰ ਵੀ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ।

ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸਸ਼ਿਪ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸਕੀਮ (NATS) ਇੱਕ ਸਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ ਜੋ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਬਲ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਿਹਾਰਕ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨਾਲ ਸੁਸੱਜਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ / ਡਿਪਲੋਮਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ 126 ਵਿਸ਼ੇ ਖੇਤਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸਸ਼ਿਪ ਦੀ ਅਵਧੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਰਾਸ਼ੀ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 50% ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜੋ ਜਾਇਜ਼ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਐਕਸਚੇਂਜਾਂ ਤੇ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰੀ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਖੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਸਿਖਲਾਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਨ।

ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸ ਐਕਟ 1961 ਵਿੱਚ 1973, 1986 ਅਤੇ 2014 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ

ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸ ਐਕਟ 1961 ਨੂੰ ਉਦਯੋਗ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ (ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਅਰਥ ਕੋਈ ਵੀ ਉਦਯੋਗ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਜਾਂ ਨਾਨ-ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਜਾਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਵਪਾਰ, ਕਿੱਤਾ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਖੇਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ) । ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਮਨੋਨੀਤ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਿਕਲਪਿਕ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਦੋਵੇਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ 1973 ਅਤੇ 1986 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ, ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨ ਅਤੇ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨ (ਕਿੱਤਾ ਮੁਖੀ) ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਵਿਕਲਪਿਕ ਵਪਾਰ ਦਾ

ਅਰਥ ਹੈ ਕੋਈ ਵੀ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਿੱਤਾ ਜਾਂ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਜਾਂ ਨਾਨ-ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਜਾਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਕੋਰਸ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। Apprentices ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹਨ; ਵਪਾਰ ਸਿਖਲਾਈ, ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ, ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨ ਅਤੇ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨ (ਪੇਸ਼ੇਵਰ) ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਵਪਾਰ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਪਾਸ (10 + 2) ਹੈ। ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਮਿਆਦ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ 4 ਸਾਲ ਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸ ਐਕਟ 1961 ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ

Apprenticeship ਸਿਖਲਾਈ ਯੋਜਨਾ Mumbai, ਕੋਲਕਾਤਾ, ਚੇਨੱਈ ਅਤੇ ਕਾਨਪੁਰ ਵਿਖੇ ਚਾਰ ਖੇਤਰੀ ਬੋਰਡਾਂ ਦੀ Apprenticeship ਸਿਖਲਾਈ (ਬੀਓਏਟੀ) ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ Apprenticeship ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ BOATS ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸਸ਼ਿਪ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਮਰ

ਐਕਟ ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਮਰ 14 ਸਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਨੋਨੀਤ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣ ਲਈ 18 ਸਾਲ।

ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮਨੋਨੀਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਵਿਕਲਪਿਕ ਵਪਾਰ ਅਪ੍ਰੈਂਟਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖਦੀ ਹੈ।

ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਖਲਾਈ

ਐਕਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਪਾਰ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਦਾਖਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ basic ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏਗੀ। ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਿਖਲਾਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਾਲੇ Institute ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਇਕਾਈ

ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਸਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਰਾਜ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਇਕਾਈ (ਪੀ.ਐੱਮ.ਯੂ.) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਸਹੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਐਮਐਚਆਰਡੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ (ਐਮਆਈਐਸ) ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਪਾਸਿਆਂ ਦਾ ਸਥਾਨ

ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੈਕਟਰ ਸਕਿੱਲ ਕੌਸਲਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਤ ਮਾਲਕਾਂ ਜਾਂ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਸਰਕਾਰੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿਦਿਅਕ ਕਰਜ਼ੇ

ਕਿੱਤਾਮੁਖੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਲੋਨ ਵਿਚ ਟਿਊਸ਼ਨ / ਕੋਰਸ ਦੀ ਫੀਸ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ / ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ / ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਫੀਸ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਉਪਕਰਣਾਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਖਰੀਦਣ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਖਰਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ, ਇੱਕ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ, ਡਿਪਲੋਮਾ, ਐਨਐਸਕਿਯੂਐਫ ਉਦਯੋਗਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ (ਆਈਟੀਆਈ) ਦੇ ਕੋਰਸਾਂ, ਪੌਲੀਟੈਕਨਿਕਸ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਕਿੱਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਐਨਐਸਡੀਸੀ) ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਿਖਲਾਈ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਸੈਕਟਰ ਸਕਿੱਲ ਕੌਸਲਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਰ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਡਿਗਰੀ। ਰਾਜ ਹੁਨਰ ਮਿਸ਼ਨ, ਰਾਜ ਹੁਨਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ. ਕੋਰਸ ਜਾਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ, ਡਿਪਲੋਮਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਤੋਂ ਡਿਗਰੀ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਐਨਐਸਕਿਯੂਐਫ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਮਾਂਦਰੂ ਜਾਂ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਪੇ / ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿਣ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਂਝੇ ਰਿਣਦਾਤਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਸਹਿ-ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ, ਮਾਪਿਆਂ / ਕੁਦਰਤੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ।

Definitions and Acronyms

Vocational Education is described as “all forms and levels of the educational process involving, in addition to general knowledge, the study of technologies and related sciences, the acquisition of practical skills, know-how, attitudes and understanding relating to occupations in the various sectors of economic and social life” (UNESCO).

Vocationalisation of Education has two dimensions: (i) provision for development of generic and basic technical skills alongside general education throughout the ten-year of schooling; and (ii) provision for development of generic and specialized technical skills at the higher secondary stage and post secondary stage for enhancing individual's employability and to prepare him/her for the 'world of work'(UNESCO,1985).

MHRD	Ministry of Human Resource Development
MSDE	Ministry of Skill Development and Entrepreneurship
NCERT	National Council of Educational Research and Training
PSSCIVE	PanditSundarlal Sharma Central Institute of Vocational Education
NOS	National Occupation Standards
SSC	Sector Skill Council
AT	Apprenticeship Training
NATS	National Apprenticeship Training Scheme
GOI	Government of India

References

Anonymous (1937), *Educational Reconstruction.Hindustani TalimiSangh, Sevagram,Wardha.*
 GOI (1966). Education and National Development. A Report of the Education Commission (1964-66), Ministry of Education and Social Welfare, GOI, New Delhi.